NORGES OFFICIELLE STATISTIKK. VII. 138.

SUNDHETSTILSTANDEN OG MEDISINALFORHOLDENE

1920.

68DE ÅRGANG.

(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1920)

68IÈME ANNÉE.

UTGITT AV

DIREKTØREN FOR DET CIVILE MEDISINALVESEN.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII.)

KRISTIANIA,

I KOMMISJON HOS H. ASCHEHOUG & CO.

Språkvasket og normalisert tekst ved hjelp av Kunstig Intelligens
(Ingrid L Tjemsland,IDDIS Museum)

Rogaland fylke, 1920

Sundhetstilstanden oppgis å ha vært ganske god i det hele tatt. Av epidemiske sykdomstilfeller ble det meldt 19 772, hvorav 341 hadde dødelig utgang. Året før var de tilsvarende tallene 20 649 og 518.

Dødeligheten var 12,2 promille av den oppgitte tilstedeværende middelfolkemengden. Se tabell II.

Om de epidemiske sykdommene i alminnelighet henvises det til tabellen på side 119–121.

Tyfoidfeber. I Time inntraff 9 tilfeller på 5 gårder. På Ueland i Varhaug ble 3 personer angrepet. Tilfellene skyldtes trolig en gammel bakteriebærer, som senere ble sendt til Bergens sykehus for fjerning av galleblæren.

På Saudasjøen hotell i Suldal distrikt var en kvinne fra Bergen blitt syk med symptomer på galleveislidelse kort etter ankomsten. Legen behandlet henne i omtrent en uke for dette, men fant så temperaturkurven mistenkelig, og en blodprøve ble sendt til undersøkelse. Denne viste positiv Widal-reaksjon. Samtidig ble tjenestepiken som hadde stelt henne syk med typiske symptomer på tyfoidfeber. Begge ble innlagt på sykehuset i Sauda, og grundig desinfeksjon ble foretatt på hotellet (Ottesen).

I Skjold opptrådte ett tilfelle på en gård hvor sykdommen også hadde forekommet året før (fylkeslegen).

Av cerebrospinal meningitt ble det meldt 7 tilfeller, hvorav 4 hadde dødelig utgang. Tilfellet i Hetland distrikt inntraff i Riskekverven, og de to tilfellene i Skaare distrikt opptrådte i Torvastad.

Blant de 18 meldte tilfellene av poliomyelitt inntraff kun ett dødsfall, men hos enkelte etterlot sykdommen lammelser (fylkeslegen).

Av encephalitis lethargica ble det meldt ett tilfelle i juli fra Haugesund. Det gjaldt en ung mann som var blitt syk på reisen fra USA til Norge (Caspersen). Et annet tilfelle inntraff hos en mann i september i Skaare. Han ble nesten fullstendig restituert etter et par måneders opphold på sykehus (fylkeslegen).

Difteri opptrådte hyppigst i distriktene omkring byene, mens de som lå isolert og utenfor den alminnelige ferdselen, gikk helt fri (fylkeslegen).

Fra Haugesund anføres at den store dødeligheten av difteri skyldtes spanskesyken. Det er av stor betydning at difteripasienter kommer under behandling så tidlig som mulig, men dette lot seg ofte ikke gjøre på grunn av det økte behovet for leger. I tillegg førte en feil ved termostaten til at kulturprøver ikke ga opplysninger om sykdommens art. Dette må særlig i tilfeller hvor diagnosen ikke kunne stilles klinisk, ha fått skjebnesvangre følger. Videre medvirket også mangel på sykehusplasser. (Se nærmere omtale i vedlegget sist i boken.) Sammenlignet med tidligere år var motstanden mot serumbehandling blitt mindre, og vegring hørte nå til unntakene (Caspersen).

Dysenteri opptrådte plutselig om våren på sykehuset i Stavanger og med spredte tilfeller i byen. Ved undersøkelser utført av statens epidemilege Skajaa ble det bakteriologisk påvist dysenteribakterier, og epidemien ble knyttet til infisert melk (Wyller).

Fra Haugesund, hvor det også forekom en del tilfeller, særlig om høsten, ble det sendt en avføringsprøve til dr. Gades institutt i Bergen. Også denne inneholdt dysenteribakterier (gruppe 3) (Caspersen).

Som lidende av **hikkesyke** ble det i desember meldt 6 menn fra Stavanger.

Av **skabb** ble det meldt 581 tilfeller, hvorav 341 fra Stavanger. Fra Eigersund anføres det at sykdommen hadde opptrådt påfallende mye hyppigere det siste året enn tidligere.

Veneriske sykdommer

Om de utenfor sykehus behandlede tilfellene av veneriske sykdommer fremgår følgende av tabellen.

Tuberkulose

Til opplysning om de tilfellene av tuberkuløse sykdommer som ble meldt i løpet av året, og de tilfellene som ble registrert som avsluttet i protokollene innen fylkets distrikter, henvises det til den alminnelige beretningen.

Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde for hele fylket 13,1 prosent av samtlige kjente sykdomsbetingede dødsfall, og 16,2 prosent av dødsfallene som skyldtes ikke-epidemiske sykdommer.

For byene var forholdet henholdsvis 14,5 prosent og 18,5 prosent, mens det for bygdene var 12,0 prosent og 14,5 prosent.

For øvrig henvises det til tabellen på neste side.

Materialet gir ikke noe pålitelig grunnlag for å avgjøre om sykdommen er i tilbakegang eller økning. Meldinger om nye tilfeller er ikke tilstrekkelige som grunnlag for slike vurderinger. Av 20 nye tilfeller i Hetland ble for eksempel 7 meldt fra sanatorium eller tuberkulosehjem og ikke fra legen som hadde sendt pasientene dit (fylkeslegen).

Fra Haugesund opplyses det at det nå hører til unntakene at et tilfelle av lungetuberkulose ikke blir meldt mens pasienten fortsatt er i live. Dersom dette skjer, sendes dødsmeldingen straks til overlegen for den tuberkuløse sykdommen, som deretter forelegger meldingen for den behandlende legen. Denne fremgangsmåten har virket utmerket (Caspersen).

Av dødsårsakslistene fremgår det at antallet dødsfall av lungetuberkulose de senere år har vært lavere enn tidligere. Sannsynligvis blir sykdommen oppdaget tidligere og kommer tidligere under behandling, slik at flere blir helbredet (fylkeslegen).

I de 20 årene tuberkuloseloven hadde virket, var antallet dødsfall av tuberkuløse sykdommer i Rogaland fylke gått ned fra 426 i 1901 til 333 i 1920, en reduksjon på omkring 22 prosent.

For hele landet var tallene 5 675 i 1901 og 5 154 i 1918. Nedgangen kom i hovedsak aldersgruppen 0–15 år til gode. I 1901 var det 1 328 dødsfall i denne gruppen, mot 711 i 1918, en nedgang på nærmere 50 prosent.

Sinnssyke

Om de sinnssyke som ble forsørget med statsbidrag, vises det til den alminnelige beretningen.

Obstetriske operasjoner

Det oppgis at leger utførte i alt 204 obstetriske operasjoner:

- Lund: 1
- Egersund: 25
- Eigersund: 10
- Time: 26
- Sandnes: 15
- Stavanger: 38
- Finnøy: 3
- Hjelmeland: 1
- Sand: 3
- Skudenes: 8
- Kopervik: 8
- Haugesund: 49

- Skaare og Skjold: 17

Indikasjoner og resultater fremgår av tabellen på side 124.

Jordmorhjelp

Om jordmorhjelpen henvises det til tabellen i den alminnelige beretningen.

På barselseng døde etter prestenes oppgaver 13 kvinner, mens legene oppga 14. Seks døde av barselfeber. For øvrig henvises det til tabell XXXII, gruppe XII.

Fødte og døde

Ifølge tabellen over fødte og døde var fødselsoverskuddet 2 990 personer.

Forholdet mellom fødte og døde var 100 : 40,2.

Været

Våren kom tidlig, men sommeren og høsten var kjølige og regnfulle. Avlingen i jordbruket ble derfor omkring middels.

Levevis og hygieniske forhold

De økonomiske forholdene var gjennomgående jevnt gode, særlig blant bøndene, som nå hadde det betydelig bedre enn før krigen (fylkeslegen).

Sykehus

Det fantes sykehus i Egersund og Sandnes.

På Ålgård i Gjesdal var noen rom innredet for å kunne motta epidemisk syke ved behov.

I Stavanger lå fylkets sykehus, og byens kommunale sykehus for epidemiske sykdommer var Bjergsted lasarett. I tillegg fantes det et katolsk sykehus, St. Franciscus Hospital.

På Dale i Hetland lå det felles sinnssykeasylet for Rogaland fylke og Stavanger by. I Strømvik lå Stavanger kvinne- og spebarnshjem.

I Sauda hadde anleggsselskapet et godt utstyrt sykehus.

I Skudeneshavn ble det på Vårsildavgiftsfondets regning leid et sykehus som bare ble brukt i fiskesesongen. Tilsvarende ordning fantes på Åkra i Kopervik-distriktet. I Kopervik by fantes et lite isolasjonslokale.

På Sørhaug ved Haugesund hadde Vårsildavgiftsfondet et sykehus for fiskere og sildearbeidere. Et par rom ble leid ut til bruk som bysykehus. Epidemiavdelingen i en sidebygning ble brukt i fellesskap av byen og fondet.

I Hetland, Nedstrand og Avaldsnes fantes pleiehjem for tuberkuløse. Hjemmet i Hetland, «Ramsvik», tilhørte Stavanger Sanitetsforening.

Gamlehjem

Det fantes ett gamlehjem i Egersund by.

I Stavanger by var det åtte gamlehjem. To av disse var kommunale, hvorav det ene var knyttet til arbeidsanstalten i Hillevåg. Domkirkens menighet, håndverkerforeningen, sjømannsforeningen og arbeidernes understøttelsesforening hadde hvert sitt hjem. To var beregnet på noe bedre stilte mennesker som kunne betale en mindre pensjon.

I Hetland legedistrikt hadde Frue sogn og Håland herred hver sin fattiggård.

I Kopervik fantes det et gamlehjem.

Badeinnretninger

Ved sykehuset i Egersund fantes varmtbad med dusj. Dessuten var det et offentlig sjøbad og bad ved fajansefabrikken for arbeidere og funksjonærer.

I Sandnes fantes en kommunal badeanstalt. Ved sykkelfabrikken og ved flere fabrikker og meierier i bygdene fantes badeinnretninger, hovedsakelig for arbeiderne, men delvis også tilgjengelige for andre.

I Stavanger var det både et varmtvannsbad og et friluftsbad. Skolebadene ble også brukt som folkebad.

I Skudeneshavn fantes et mindre badehus for sjøbad og varme karbad.

I Kopervik fantes en privat badeanstalt som var åpen for allmennheten.

I Haugesund fantes en anstalt for karbad og dampbad ved dampvaskeriet.

Apotek og vaksinasjon

Om fylkets apotek og deres personale vises det til den alminnelige beretningen.

Den etterfølgende tabellen gir opplysninger om antall møter i helserådene og antall vaksinerte.

Merknad fra Lund

Fra Lund opplyses det at selv de eldste innbyggerne ikke kunne huske noen vinter med så lite sykdom som dette året (Wahl).

Ja. Her er tabellmaterialet ryddet opp og transkribert i moderne oppsett så langt det lar seg gjøre ut fra OCR-kvaliteten. Tall som er uklare i originalen er markert med [uklart].

Epidemiske sykdommer i Rogaland fylke 1920

Sykdom	**Tilfeller**	**Dødsfall**	
Tyfoidfeber	35	10	
Cerebrospinal meningitt	7	4	
Akutt poliomyelitt	18	1	
Skarlagensfeber	591	59	
Meslinger	2060	6	
Difteri (croup)	556	41	
Dysenteri	87	2	
Barselfeber	18	6	
Pyemi/septikemi	13	11	
Pemfigus hos nyfødte	12	1	
Rosen (erysipelas)	151	3	
Røde hunder	62	0	
Vannkopper	205	0	
Kusma	55	0	
Kikhoste	988	10	
Akutte katarrer i åndedrettsorganene	10	106	85
Influensa	2 268	24	
Lungebetennelse	747	106	
Pleuritt	504	6	
Giktfeber	234	1	
Malaria	7	1	
Akutt diaré («kolerine»)	1 579	22	
Skjørbuk	1	0	

Sum	**19 772341**

Veneriske sykdommer (utenfor sykehus)

Lungetuberkulose stod for 13,1 % av alle sykdomsbetingede dødsfall i fylket.

Lungetuberkulose stod for 16,2 % av dødsfallene av ikke-epidemiske sykdommer.

I byene var andelene henholdsvis 14,5 % og 18,5 %.

I bygdene 12,0 % og 14,5 %.

I perioden 1901–1920 ble dødsfallene av tuberkuløse sykdommer redusert fra:

426 døde (1901)

333 døde (1920)

en nedgang på omtrent 22 %.

Obstetriske operasjoner utført av leger

Distrikt	**Operasjoner**
Lund	1
Egersund	25
Eigersund	10
Time	26
Sandnes	15
Stavanger	38
Finnøy	3
Hjelmeland	1
Sand	3
Skudenes	8

Kopervik	8
Haugesund	49
Skaare og Skjold	17
Sum	**204**

Fødte og døde i Rogaland 1920 Hele fylket

Kategori	Antall
Levendefødte	5 003
Dødfødte	113
Fødsler totalt	5 116
Døde første leveår	2 013
Ulykkesdødsfall	48
Selvmord	12

Fylkeslegen oppsummerer:

Fødselsoverskudd: 2 990 personer

Forholdet mellom fødte og døde: 100 : 40,2

For hele Rogaland:

Område	Døde av lungetuberkulose
Byer	112
Bygder	121
Hele fylket	233

Aldersfordeling:

Alder	Døde

0–15 år	66
16–50 år	243
51–100 år	24

Sykehus fantes i:

Egersund

Sandnes

Stavanger (fylkessykehuset)

St. Franciscus Hospital (Stavanger)

Dale sinnssykeasyl (Hetland)

Sauda sykehus

Skudeneshavn sesongsykehus

Sørhaug sykehus ved Haugesund

Tuberkulosehjem fantes i:

Hetland (Ramsvik)

Nedstrand

Avaldsnes

Gamlehjem

Gamlehjem fantes i:

Egersund

Kopervik

Stavanger (8 institusjoner)

Frue sogn (Hetland)

Håland herred

Badeanlegg

Fylket hadde offentlige badeanlegg i:

Egersund

Sandnes

Stavanger

Skudeneshavn

Kopervik

Haugesund